

IZ NAŠIH KUĆA*

MOSTAR. Ratni dani. – Mi smo u Mostaru najosjetljivije proživjeli udarce rata i državni preokret: bombardiranje, borbu ustaša i preuzimanje vlasti.

Napetost je rasla od 27. ožujka. Na Cvjetnicu 6. travnja crkva je bila rano puna naroda. Ispovjedaonice su sve radile. U 7 sati očuje se jaki šum avijona, koji je nisko preletio iznad crkve. Čuli su se pucnji. Izletjeli smo pred samostan i pitali se, jesu li manevri ili su tuđi avijoni. Uto dolete neke ženske iz Rodoča plačući: »Eno«, kažu, »padaju bombe po Rodoču«. Bilo nam je svima jasno, to je ratni napad. Narod se uzruja, napusti crkvu i domalo se svi razidu. Avijoni su letjeli preko Mostara na aerodrom u Jasenicu. Eksplozije su se u Mostaru slabo čule. Tako je trajalo do podne. Već su stigla tri ranjenika u bolnicu. Govore, da su tri mrtva.

U 1 sat druga uzbuna. Zatim treća, četvrta... i zadnja u 9,30 sati uvečer. Bombe su padale na aerodrom, samo je jedan avion spustio dvije bombe na sjeverni logor.

7. IV. Prva uzbuna u 5,30 sati ujutro, druga u 9 sati.

8. IV. Oblačno, samo jedna uzbuna u 9 sati.

9. IV. Prva uzbuna u 8 sati, druga u 9 navečer. Napada nije bilo.

10. IV. U 6 sati po podne otvorimo radio Zagreb i čujemo objavu g. Slavka Kvaternika: U ime Poglavnika Dra. Ante Pavelića proglašujem Nezavisnu Državu Hrvatsku.

11. IV. Veliki petak. Služba u crkvi kao i svake godine. Seljacima je dijelio vojne puške predstojnik redarstva g. Ivo Hočevar, da čuvaju javni red. Cijelu noć između petka i subote pucaju po gradu puške i mitraljezi. Iza 9 sati uvečer do ponoći kod g. Hočevara vijecanje najuglednijih građana triju vjera, da se izbjegnu nemiri i da se zaštiti sigurnost u Mostaru i okolici. Na sastanak je pozvan i mp. o. provincijal.

12. IV. Velika subota. U 8 sati za vrijeme službe Božje u crkvi otvori se u gradu paljba između ustaša i vojnika. Sukobi su trajali 2 sata.

Pred 4 sata poslije podne, upravo kad je kor završavao Benedictus, zgrmi prva, druga, treća i četvrta bomba. Četiri bombe u 4 sekunde. Prva udari u dvorište iza Fazilove kuće pred crkvom, druga u Fazilovu kuću, treća u temelj ugla na pročelju zapadne crkvene lađe, četvrta u dvorište između samostana, zvonika i štale.

Bomba pred crkvom sruši pročelje zapadne lađe, obori križ s crkve, razbije potpuno tri prozora na crkvi i razdrma svu crkvu. Pročelje crkve pukne na dva mjesta s vrha do dna.

Bombardiranjem oštećena samostanska crkva u Mostaru

Bomba u dvorištu iskopa jamu duboku 2,70 m, široku 10,5 m. Polupa sve cigle na gospodarskoj zgradi, sruši ćumurnicu i razbije na samostanu 2.500 komada cigle, tako i eternit nad glavnim oltarom i sakristijom. Na prozorima u samostanu i u zgradi Hrvatske tiskare trebalo je popraviti 350 kvadratnih metara stakla. Kamenje od 20 kg odbacivale su bombe na krov samostana. Dva su dimnjaka srušena. Dvorište samostana bilo je puno kamenja. Tako i crkva.

Pod teškim dojmom jedva izbjegnuto gađanja i rušenja iz nedogledne visine, u mučnim časovima uvijek novih eksplozija i jedva izbjegive smrtne pogibelji fratri se skupe pod podrumskim svodovima pred ulazom u blagovaonicu i prime od mp. o. provincijala odriješenje. Domalo se upute u obližnje župne stanove. Dušobrižnici po nalogu provincijalovu ostanu na teritoriju župe. U samostanu oстане fra Vlatko Marušić i dva sluge.

13. IV. Uskrs. U crkvi nema nikoga. U gradu sve pušto. Narod se razbjegao u okolicu ili se krije po kućama. O. provincijal i o. fra Ilija Rozić vrte se izjutra u Mostar i produlje iza podne u Gorance. Pred večer se vrati o. gvardijan sa Širokog Brijega.

14. IV. i 15. IV. u Iličima i Cimu borbe između ustaša i vojske. Oko podne 15. IV. vojnici i četnici zapale oko 150 kuća u Iličima, Cimu i Rodoču. Toga dana nađu na Bakšimu u Iličima Dra. fra Leona Petrovića, uzmu ga za taoca i pod večer ga odvedu u armijski zatvor.

16. IV. puste o. fra Leona, koji je dalje zajedno s Drom. Cvjetanom Spuževićem vodio pregovore za pri-

* Tekst donosimo u izvorniku.

mirje među objema strankama. Primirje je potpisano u 5 sati po podne na Žovnici. Uvečer oko 8 i po sati dođu Talijani preko Širokog Brijega i 5 sati kasnije Nijemci. Jugoslavenska vojska počela je iza 6 sati po podne napuštati Mostar.

Slijedećih dana vodi se borba za opskrbu i prehranu. Mesa nema, pekare ne rade, trgovine zatvorene. Što je najgore, naoblačilo se, a crkva, samostan i štala otkriveni.

Popravci. – O. gvardijan nađe cigle za samostan i eternit za crkvu tako da ni crkva ni samostan nijesu kinsnuli. Štala je ostala nepokrivena puna 4 mjeseca. Cigle

nije bilo u Mostaru, a nije se mogla sa strane naručiti, jer je bio porušen most u Bosanskom Brodu.

Ponovno prekrivanje krova nad sakristijom, popravci krova na crkvi, popravak sata u zvoniku i zatvaranje prozora na glavnom oltaru običnim staklom stajalo je 17.293 kune. Popravak krova i prozora na samostanu 11.670 kn. Popravak štale 14.491 kn. Srušeni ugao na pročelju crkve zatvoren je privremenim zidom.

Hercegovina franciscana, V, Mostar, 1941., str. 47. – 49. ✍

IZVJEŠTAJ FRA FILIPA SIVRIĆA O STRADANJU SEDMORICE ČLANOVA HERCEGOVAČKE FRANJEVAČKE PROVINCIJE U MOSTARU 14. 2. 1945.*

Fra Filipe, u prošlom ratu naša su braća nastradali u mnogim mjestima. Veoma su škrti podaci o njihovom životu i djelovanju,

posebice o njihovoj smrti. Držimo vrlo značajnim da se za Arhiv provincije napiše nešto više i podrobnije, nego što stoji u našem Šematizmu ili Nekrologiju provincije.

Vas smo izabrali kao sigurnu osobu, čovjeka koji uvijek govori istinu, a osim toga izravni ste svjedok zbivanja o kojima treba više sigurnih podataka.

Znamo, da nam nećete moći iznijeti pojedinosti vezane za svu našu nastradalu braću. Međutim, uvjereni smo, da nam možete i hoćete dosta pouzdanoga reći o životu i radu te smrti sedmorice naše braće koji su 14. veljače 1945. godine odvedeni iz mostarskog samostana i pobijeni.

Bili su to: fra Leo Petrović – provincijal, fra Grgo Vasilj – gvardijan, fra Jozo Bencun, fra Rafo Prusina, fra Bernardin Smoljan, fra Kažimir Bebek i fra Nenad Pehar.

Vi ste se toga dana našli u samostanu. Bili ste mladi svećenik i vršili ste dužnost kapelana mostarske župe.

Molimo Vas, da sami oživite Vaša sjećanja. Ukoliko želite, ili se za vrijeme ovog razgovora pojavi potreba, bit će Vam postavljeno po koje potpitanje.

Bilo je to 14. veljače 1945. i to popodne. Ne znam točno koliko je bilo sati, ali svakako predmrak. Bila je Čista srijeda kad su oni došli.

Vratio sam se iz bašče i ušao u samostan. Pokojni fra Vlatko Marušić veli: »Zovu, da svi dođemo u zbornicu«.

Došao sam u zbornicu i našao skupljene sve fratre. S fratrima sam zatekao dvojicu oficira. Ne znam točno što su bili po činu, ali mi se čini: poručnik i natporučnik, ali u svakom slučaju bili su oficiri. Jedan je bio stasom malo niži, a drugi malo viši. Jedan je od njih rekao: »Eto, i "mali partizani" stigoše u Mostar«.

Upitali su, jesmo li svi tu. Rekli smo da jesmo, samo imamo jednog bolesnika koji ne može doći. Bio je to pokojni fra Ilija Rozić. I jedan naš radnik je ležao nepomičan. Nisu insistirali, da ih dovedemo.

Počeli su nas popisivati. Najprije nas koji smo po dužnosti u Mostaru. Pisali su ime, prezime, službu i odkada smo tu. Rekli smo onako kako i jest: fra Leo Petrović – provincijal, fra Grgo Vasilj – gvardijan, fra Krsto Lavrić – vikar, fra Bonicije Rupčić – tajnik, fra Gaudencije Ivančić – kateheta, fra Pavo Dragičević – ispovjednik, fra Pio Nuić i ja – kapelani, fra Vlatko Marušić – brat pomoćnik, fra Nikola Pandžić – brat pomoćnik. Sad se ne mogu sjetiti, je li još itko bio. Onda su popisani i oni koji nisu iz ovoga samostana. Pitali su ih gdje su na dužnosti, odakle su ovdje došli i kad su došli. Fra Jozo Bencun je stigao – čini mi se – sa Širokog Brijega. Fra Rafo Prusina je došao iz Gabele. Ne znam je li fra Bernardin Smoljan stigao s Čitluka ili s Humca. Fra Kažimir Bebek je došao s Ploča, a fra Nenad Pehar, mislim sa Širokog Brijega.

* Tekst donosimo u izvorniku.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subračea«, IX., 1 (16),
Široki Brijeg, 2016., siječanj – lipanj, 2016.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14,
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

- a) poštanskom uputnicom
- b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:

žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Polako se približava još jedna obljetnica, 71., jugokomunističkoga ubojstva 66 hercegovačkih franjevaca i mnoštva puka Božjega, a progoni i tamnice dovikli su se sve do Domovinskoga rata ili pada jugokomunizma. No, u našem društvu, s obiju strana granice, kao da vrijeme klizi unatrag. Bili smo pošli pa stali i sada ponovno plovimo jugokomunističkim vodama uz svesrdnu pomoć skrivenih i neskrivenih središta moći. Ali ne damo se mi, bilo je i težih vremena.

Danas se zaista vidi tko je za demokraciju, a tko za totalitarizam. Teška vremena čiste nas od naslaga i pokazuju onakvima kakvi u svojoj nutrini jesmo. Hvala Bogu, Crkva u Hrvata nije podlegla sirenskim pozivima i napadajima. Reka bih da je još čvršća nego što je bila. Shvaća da je Stepinčev put onaj jedini put koji nas ne će odvesti od nas samih jer je duboko ukorijenjen u put Isusov. Mučeništvo se pokazuje ne kao poraz, nego kao zvijezda vodilja. Ona druga zvijezda, što su nam je veličali dugih desetljeća, propast je i hrvatskom će narodu krenuti nabolje čim je se otrese, zajedno sa svim pripadajućim sličnim namislama.

U ovom broju donosimo dokaz tko je zapravo kriv za ubojstvo naših članova te drugih svećenika diljem naše domovine. Mlad i darovit povjesničar Vladimir Šumanović imao je otvorene oči kada je u jugokomunističkoj literaturi tražio skrivene odgovore na ono što nam se dogodilo. Mnogi su to čitali, ali nisu vidjeli. On

jest i stoga je, zajedno s drugima njemu sličnima, nada za našu bolju budućnost. Ona se, naime, gradi na istini, a ne na zabludama iz prošlosti.

Dijelovi naše društvene zajednice i dalje su svjesni svoga poslanja. Grad Široki Brijeg, čiji su korijeni u dolasku hercegovačkih franjevaca u taj kraj, odužio se njihovim pobijenim članovima i čita-vom jednom ulicom. Naziv joj je Ulica pobijenih franjevaca. S pravom. Prolazi preko jednog franjevačkog žrtvoslovnog mjesta, mlinice i hidrocentrale te joj je to najprimjereniji naziv. Jugokomunizam je, prije nego što je pao, mislio da će pravljenjem ceste (a lagano je mogla proći samo s druge strane rijeke) zatrti to mjesto. Ali time ga je očito samo još više naglasio.

Želeći sačuvati uspomenu na pobijene franjeve, već smo u prošlom broju najavili da smo prišli zaštititi ratnog skloništa koje je postalo simbol jugokomunističkog ubojstva hercegovačkih franjevaca. Sada su se radovi razbuknuli i ujedinili ponovo franjeve i puk na istome zadatku. Istaknimo da je taj puk darivao kamen od svojih starih kuća za potrebe zaštite umjesto da je nešto na njemu zaradio prodajom tako dobrodošlom u ova krizna vremena.

Pobjeda nije u njihovim, nego u našim rukama. Povjerujemo taj istini te neka nam je svima

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Nagradni natječaj	39
Istraživanja	15	Utamničnici	41
Stratišta	26	Podsjetnik	45
Pobijeni	30	Povijesne okolnosti	52
Glas o znakovima	35	Povjerenstva	54
Djela pobijenih	36	Razgovor	56
Odjek u umjetnosti	38	Iz Vicepostulature	59